



..רוצים אתם לפגוש באחד הימים את הניצחון כידיעה בכותרות העיתונים... לכו לחזית אם גברים אתם... האם גם ילדי עשירים נהרגים?... שוב אין המולדת ארץ בגבולות גיאוגרפיים. אלא המולדת היא ארץ המחשבה והרוח... התבוסה. על אף הרוע שבה. אינה נקייה מברכה ומתועלת למקופחים..."

הביעות של נגיב מחפוז

א. הצד השני של ימי "מילחמת-ההתשה"

עלילת "אהבים וגשם" מתרחשת בעיצומם של ימי "מילחמת-ההתשה" של סוף שנות ה-60, בלב קהיר, שבדומה לתל-אביב המשיכה לנהל את חייה תוך התעלמות מהמתרחש על גדות הסואץ. קטעים רבים בספר מזכירים את הסיגנון ונימת-הדיבור של לוחמי קו בר-לב, בימי מילחמת-ההתשה: "...מה יקרתי הן השעות המקטנות אותן מכלה איבריהם עבדו בקהיר. נמלה עליאת אחותו את זרועו אל בית שחיה ופסקו יחדיו — הוא במדוי — כשהם מפלסים להם דרך כהמון בני-אדם הלכודים בשפך אורות בלתי פוסק... (13) ...שאלה איתו אחותו: "מהו לך הלילה, הלב המעבר מבטן האדמה הלומת הפצצות, אל עולם קהיר החונג?"

היא זכרה היטב את מולדתו הישנה, אך היא ענה בכאדישות: "הפך להרגל".

"וזהו הרב?"

ענה כאיתה נימה: "נעשה רגיל אף הוא" וחייך, "המזות עצמו אף הוא נעשה רגיל, יומיומי" (14) שיחה זו מזכירה את מישפטו של אותו לוחם ישראלי, שהבחין ממשטוס שהגיע מהתעלה באורותיה של תל-אביב, וקבע שהוא וחבריו נלחמים על-ימנת ששיגרת החיים בתל-אביב תימשך.



ב. מצב המולדת הוא בלתי-נסבל

מפלות מביאות לאובדן-ערכים, להתפוררות חברתית. אנשים צעירים מהרהרים בקול רם על הגירה מארצם לארצות אחרות: "...חושב אני להגר מכאן".

נדרמה מונה ומילמלה: "להגר?"

"למעשה עכרתי כבר את ילד הלכטים ונחרצת החל-טתי להגר".

"אבל למיטב ידיעתי מצפה אתה להיכלל במישלחת מדעית".

"זיכוני בהכמת-ישווא, ולפיכך התחלתי לחשוב על הגירה ולאחר-כך נתחזקה רעיתי".

שללו ההורים את הרעיון. לא מצאו בו טעם בשעה שלשני האחים עתיד רודו כמצרים. אמר הדוקטור ל-הוריו: "כזה הוא מצב המולדת".

אמרה מונה: "והוא בלתי-נסבל".

ביקש האב לפנות אל ריגשותיהם הלאומיים, אבל ד"ר עזריאל אמר ברוח גבוהה, שאביו חשבה לאפוזיות, שישוב אין המולדת ארץ בגבולות גיאוגרפיים, אלא ה-מולדת היא ארץ המחשבה והרוח... (39).

משבר האמון במישטר, ובחברה המוביל את העלילת המצרית להיתרו-הגירה, להתפרקות המתח שנתר מ-המעמד הראשונות של "מהפכת-הקצינים". בני המעמד הבינוני והעליון מהרהרים ושואלים: "...הייתה כפעם ה-ראשונה ואמרה: "יש בדך יחס ממשי ללאומיות. האם מילאת את חובתך?"

הערה את המשקה אל קירבו בכת-אחת ואמר: "בנילי לשיאת מצלמה ולבקר כחזית די בו למלא את חובתי".

"ואז לחזור אל ביתך הקסום".

"באן חוטף אני תענוגות חולפים מתוך דחף של חרדה ועצב".

"מה אומללה הארץ שבה מתקנאים בזקנים על זיקת נתם" (65).

נגיב מחפוז (65), החשוב בין סופרי מצרים והמיטיב לתאר את חברתה ותושביה עד שהצנזורה המצרית עיכבה לא אחת, אסרה או פסלה יצירות שלו או חלקים מהן, נולד ב-1911, למד באוניברסיטת קהיר, סיים ב-1934 תואר ראשון במילוסופיה. בשנת 36 החל בלימודי סיפור, שימש בשנות החמישים כמנהל רשות-הקולנוע, ובשנות השישים המאוחרות כיועץ בכיר ב-מישרד-התרבות המצרי.

אחרי מילחמת ששת-הימים הזדעזע נגיב מחפוז ופנה ביצירתו לכיוון הסוריאליזם והאבסורד, תוך כוונה לחשוף את קצוות עצבי המשבר, את אוולת-הידי של השלטון ומבוכת העם. סיגנון זה מאפיין את קבצי סיפוריו: "תחת הסככה" (1969); "סיפור בלי הת-חלה ובלי סוף" (1971). סיפורי הבא — "מראות" (1972) — דן בחשיפת פגמי החברה המצרית ערב מיל-חמת ששת-הימים, ובעיקר מבוכת הסיכבה האינטלק-טואלית שלה. בסיפור "אהבים וגשם" (1973) הוא המשיך במגמה זו, ובספר נוסף, "אל כרנכ" (1974), הוא מפרט את תעלולי המישרת-החשאית של ימי גמאל עבד אל-נאצר, לפני ואחרי מילחמת יוני.

סיפורי מחפוז שראו אור בעברית הם "סימטה ב-קהיר"***; "חונג והכלבים וסיפורים אחרים"***.

"אנו, בחזית, סבורים כך".

"באן אנו כימקט לא מאמינים".

"איך אתם רואים את העניין?"

"אפשר תשמע את כל מינון הדיועות..."

צחק איבריהם ואמר: "רוצים אתם לפגוש באחד הימים את הניצחון כידיעה בכותרות העיתונים" (20).

בדומה לחברה הישראלית אחרי מילחמת 73, החברה המצרית מוצפת גל אדיר של תיסכול, אשמה, הלקאה על-חטא וחייטוט בפיצעי-הנפש הלאומיים והאישיים מ-צידם של המשכילים. השאלות וההיזורים חוזרים ו-נישנים בין אנשי-קולנוע בקהיר המייצרים את תעשיית-החלומות, את הגלילות המתקקות לשיכר המרירית-הלאומית, ושואל אחד מאנשי-הקולנוע: "מה יהיה? התפרוץ שוב מלחמה?"

הנדר ראשו ואמר: "אין הדבר לאלידינו בזמן ה-קרב, ואיש אינו מעוררנו לכך. אולם עמדתנו מספקת לנו את התנאים הטובים ביותר, מאז תבוסת יוני...".

"החילולים רוצים להולחם...".

"הרי זה טיבטי. וכמותם גם ההמונים. אבל אנהו, אין אנו יודעים בעצם מה לרצות".

נאנה כאומרו: "אה, מולדתי היקרה..."

* תורגם לעברית בידי מתי פלד ("מעריב" 26.12.69).
 ** הוצאת "עט-עובד", 1969.
 *** הוצאת "ספריית פועלים", 1970.